

D. Verzekeringen

De langdurige lagerenteomgeving zet het bedrijfsmodel van de verzekeringssector onder zware druk, in het bijzonder in de tak 'leven'. De uitdagingen die hieraan verbonden zijn, kwamen tot uiting in de resultaten van de stresstests die EIOPA in samenwerking met de Bank uitvoerde in 2016, alsook in de analyses van de prioritaire risico's door de Bank. In deze macro-economische context van blijvend lage rente en slechts geleidelijk aantrekken van de economische groei, werd tijdens het verslagjaar een verdere consolidatie van de sector waargenomen.

De voltooiing van het nieuw reglementair kader voor verzekerings- en herverzekeringsondernemingen (Solvabiliteit II) vormt eveneens een grote uitdaging voor de sector en de prudentiële toezichthouder. Met de wet van 13 maart 2016 op het statuut van en het toezicht op verzekerings- of herverzekeringsondernemingen (hierna Solvabiliteit II-wet genoemd) werd de Solvabiliteit II-richtlijn⁽¹⁾ omgezet in Belgisch recht. Deze wet is nog maar de eerste, maar wel belangrijke, stap in de tenuitvoerlegging van het nieuw prudentieel toezichtskader voor verzekerings- en herverzekeringsondernemingen. Naast de vaststelling van het eigenlijke wettelijke kader moesten er verschillende koninklijke besluiten worden gewijzigd of volledig worden herschreven. De Bank heeft eveneens circulaire's gepubliceerd over de meeste aspecten van het nieuwe toezichtskader. Deze teksten zijn grotendeels gebaseerd op de aanbevelingen van EIOPA maar kunnen bepalingen bevatten die specifiek zijn voor België, met name op het vlak van governance.

Naast de voltooiing van het Solvabiliteit II-kader, werd in 2016 ook veel aandacht besteed aan de implementatie van de wetgeving. Meer bepaald heeft de Bank haar interne procedures voor het toezicht op de verzekeringsondernemingen aangepast aan het nieuwe wettelijke kader. Verder werd ook een intern dashboard ontwikkeld, dat een synthetisch overzicht biedt van de kerncijfers van de Solvabiliteit II-rapportering. Tevens werd overleg gepleegd met het IREFI⁽²⁾ over de opdracht van de erkende commissarissen met betrekking tot de Solvabiliteit II-rapportering. Tot slot heeft de Bank ook tal van initiatieven genomen inzake de verbetering van de kwaliteit van de gerapporteerde gegevens.

1. Cartografie van de sector

Belgische markt en anderzijds door de nieuwe, strengere kapitaalvereisten in een lagerenteomgeving.

1.1 Verzekeringsondernemingen

Eind 2016 oefende de Bank toezicht uit op 87 verzekeringsondernemingen, herverzekeringsondernemingen, borgstellingsmaatschappijen en gewestelijke openbaarvervoermaatschappijen die hun eigen voertuigenpark verzekeren. De daling in het aantal ondernemingen onder toezicht die in de voorbije jaren werd vastgesteld, zette zich voort. Opnieuw zijn het vooral fusies en stopzettingen van activiteiten ten gevolge van portefeuilleoverdrachten die de daling verklaren. Deze trends zijn ingegeven enerzijds door de noodzaak tot verdere stroomlijning van de structuur van verzekeringsgroepen die actief zijn in de

1.2 Verzekeringsgroepen

Eind 2016 stonden 14 Belgische verzekeringsgroepen onder toezicht van de Bank, tegenover 17 in 2015. De verdere rationalisering van de groepen is ook hier ingegeven door de noodzaak tot stroomlijning van die structuur en de nieuwe reglementaire vereisten. Acht van deze groepen hebben enkel deelnemingen in Belgische

(1) Richtlijn 2009/138/EG van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2009 betreffende de toegang tot en uitoefening van het verzekerings- en herverzekeringsbedrijf.

(2) Instituut van de Revisoren Erkend voor de Financiële Instellingen.

TABEL 27 VERLOOP VAN HET AANTAL ONDER TOEZICHT STAANDE ONDERNEMINGEN ⁽¹⁾

	2012	2013	2014	2015	2016
Actieve verzekeringsondernemingen	87	83	80	75	72
In run-off geplaatste verzekeringsondernemingen	9	8	4	3	2
Herverzekeringsondernemingen	1	1	1	1	1
Overige ⁽²⁾	16	14	12	12	12
Totaal	113	106	97	91	87

Bron: NBB.

(1) Daarnaast oefende de Bank eind 2016 ook toezicht uit op tien bijkantoren van ondernemingen naar het recht van een andere EER-lidstaat; dit toezicht bleef evenwel beperkt tot de controle van de naleving van de witwasregelgeving.

(2) Borgstellingsmaatschappijen en gewestelijke openbaarvervoermaatschappijen.

verzekeringsondernemingen (nationale groepen); de overige zes verzekeringsgroepen hebben deelnemingen in ten minste één buitenlandse verzekeringsonderneming (internationale groepen). Onder Solvabiliteit II treedt de Bank voor elk van deze groepen op als groepstoezichthouder; in deze hoedanigheid ontvangt zij specifieke rapporteringen, die de basis vormen voor het prudentieel toezicht op groepsniveau.

Om het groepstoezicht te vergemakkelijken, werken de toezichthouders van grensoverschrijdende groepen samen in colleges van toezichthouders. Deze colleges zorgen ervoor dat de samenwerking, de informatie-uitwisseling en de onderlinge raadpleging tussen de toezichthoudende autoriteiten van de lidstaten van de EER effectief ten uitvoer worden gelegd, teneinde de convergentie van de toezichtsactiviteiten te bevorderen. De oprichting en werking van de colleges berust op coördinatie-regelingen

tussen de betrokken toezichthouders, die gebaseerd zijn op Europese regelgeving.

2. Voltooiing van het wettelijke kader

2.1 Koninklijk besluit Jaarrekening en knipperlichtvoorziening

De reglementaire bepalingen betreffende de jaarrekening ⁽¹⁾ werden gewijzigd via het besluit van 1 juni 2016 ⁽²⁾, om de boekhoudregelgeving aan te passen aan het nieuwe toezichtskader dat voortvloeit uit de omzetting van de Solvabiliteit II-richtlijn.

De oude boekhoudregelgeving bevatte geen specifieke regels voor de waardering van de technische voorzieningen maar verwees naar de prudentiële bepalingen. Deze prudentiële bepalingen werden echter vervangen door de prudentiële bepalingen van de Solvabiliteit II-wet, die zeer verschillend zijn.

Wat de jaarrekening betreft, werd geopteerd voor het behoud van de regels voor de waardering van de technische voorzieningen die reeds van toepassing waren vóór de inwerkingtreding van de Solvabiliteit II-wet. Deze benadering maakt een beheerste overgang van het ene naar het andere regelgevingskader mogelijk en garandeert de coherentie en de continuïteit op andere gebieden waar de jaarrekening als referentie wordt gehanteerd (fiscaliteit, vennootschapsrecht, winstdeling,...).

TABEL 28 BELGISCHE VERZEKERINGSGROEPEN ONDER TOEZICHT VAN DE BANK

Belgische nationale groepen	Belgische internationale groepen
AMMA Verzekeringen	Ageas SA/NV
Belfius Verzekeringen	Argenta Assuranties
Cigna Elmwood Holdings	Aviabel
Credimo Holding	Credimundi
Federale Verzekeringen	KBC Verzekeringen
Fork Capital	PSH
Securex	
Vitrufin	

Bron: NBB.

(1) Koninklijk besluit van 17 november 1994 op de jaarrekening van de verzekerings- en herverzekeringsondernemingen.

(2) Koninklijk besluit van 1 juni 2016 tot wijziging van het koninklijk besluit van 17 november 1994 op de jaarrekening van de verzekerings- en herverzekeringsondernemingen.

TABEL 29

COLLEGES BIJ DE VERZEKERINGSONDERNEMINGEN ONDER TOEZICHT VAN DE BANK

Met de Bank als groepstoezichthouder	Met de Bank als betrokken toezichthouder	
Ageas SA/NV	Allianz	Allianz Benelux
Argenta Assuranties		Euler Hermes
Aviabel		
Credimundi	AXA	AXA Belgium
KBC Verzekeringen		Inter Partner Assistance
PSH		Touring Verzekeringen
		L'Ardenne Prévoyante
	Groupement des Assurances du Crédit Mutuel	Partners Verzekeringen
	Nord Europe Assurances	North Europe Life Belgium
	Delta Lloyd	Delta Lloyd Life
	Generali	Generali Belgium
		Europ Assistance Belgium
	Munich Re	D.A.S.
		Ergo Insurance
		DKV Belgium
	NN	NN Insurance Belgium
		NN Insurance Services Belgium
	Baloise Group ⁽¹⁾	Baloise Belgium
		Euromex
	Enstar Group ⁽²⁾	Alpha Insurance

Bron: NBB.

(1) De coördinatie-regelingen werden in de loop van 2016 ondertekend.

(2) De coördinatie-regelingen worden in de loop van 2017 ondertekend.

Wat de levensverzekering betreft, handhaaft het besluit de bepalingen over de vorming van een aanvullende voorziening ter dekking van het verschil tussen de rente die de onderneming contractueel waarborgt en de opbrengst die zij uit haar beleggingen kan halen (de zogenaamde 'knipperlichtvoorziening'). De verplichting om een aanvullende voorziening aan te leggen, blijft dus behouden. De mogelijkheid om een vrijstelling te verkrijgen werd daarentegen gewijzigd om rekening te houden met het nieuw prudentieel kader. Het voornaamste criterium voor het verlenen van deze vrijstelling door de Bank is de mate waarin het solvabiliteitskapitaalvereiste gedekt is door eigen vermogen zonder dat een beroep wordt gedaan op de overgangmaatregelen van de artikelen 668 en 669 van de Solvabiliteit II-wet. De Bank controleert niet alleen of voldaan is aan deze voorwaarde maar analyseert ook de situatie van de betrokken ondernemingen en de

marktvoorwaarden, om na te gaan of het renterisico voldoende beheerst wordt. Bij deze analyse maakt zij gebruik van de meest relevante instrumenten die zij daarvoor ter beschikking heeft. Voor het jaar 2016 waren dit met name de resultaten van de stresstests voor wat de blootstelling aan het renterisico betreft⁽¹⁾. De resultaten van de stresstest van EIOPA worden beschreven in kader 13.

2.2 Koninklijk besluit Winstdeling

Winstdeling en restorno's zijn winst die in de loop van een boekjaar is gemaakt en die wordt uitgekeerd hetzij in de vorm van een verhoging van de verzekeringsprestaties

(1) Circulaire van 5 oktober 2016 betreffende de vrijstelling van de verplichting tot dotatie aan de aanvullende voorzieningen.

(winstdeling), hetzij in de vorm van een terugbetaling van een deel van de premie (restorno's). Winstdeling wordt vooral uitgekeerd in het kader van levensverzekeringen, en restorno's in het kader van niet-levensverzekeringen.

Technisch gezien geschiedt de toekenning van winstdeling en restorno's in twee fasen. In een eerste fase wordt de gerealiseerde winst verdeeld, wat betekent dat ze geheel of gedeeltelijk wordt afgestaan ten gunste van bepaalde verzekeringsovereenkomsten. In dit stadium bepaalt de onderneming een globaal bedrag dat zij wil toewijzen aan de voorziening voor winstdeling en restorno's. Deze handeling verleent geen individuele rechten aan de verzekeringnemers. In de tweede fase wordt de winst toegekend, wat inhoudt dat de bedragen worden bepaald die aan de verzekeringsprestaties zullen worden toegevoegd of die aan de verzekeringnemers zullen worden terugbetaald in de vorm van restorno's.

De eerste fase heeft de grootste impact op de algemene solvabiliteit van de verzekeringsonderneming omdat van de gerealiseerde winst een globaal bedrag wordt afgehouden dat volgens het Belgische recht door de verzekeringsonderneming enkel nog mag worden gebruikt voor de verdeling van winstdeling of de uitkering van restorno's. De toekenning van winstdeling of restorno's daarentegen behoort tot het domein van de consumentenbescherming, omdat bepaald wordt wanneer de verdeelde bedragen moeten worden toegekend aan de verzekeringnemers en welke regels moeten worden nageleefd om een billijk evenwicht tussen de verschillende categorieën van verzekeringnemers te garanderen.

Het koninklijk besluit van 14 september 2016⁽¹⁾ is een tekst van prudentiële aard die als dusdanig enkel de verdeling van winstdeling regelt. De achterliggende filosofie is dat enerzijds het maximumbedrag wordt bepaald dat kan worden verdeeld en dat anderzijds de voorwaarden voor deze verdeling worden vastgelegd.

Het bedrag dat verdeeld kan worden, is de winst uit de verzekeringsactiviteiten, vermeerderd met het nettorendement van de dekkingswaarden. Bij de vaststelling van de voorwaarden voor de verdeling werd uitgegaan van een toekomstgerichte benadering. Zonder toepassing van de overgangsmaatregelen van de artikelen 668 en 669 van de Solvabiliteit II-wet, waarvan gebruik gemaakt kan worden gedurende een overgangperiode van 16 jaar, moet de dekkingsgraad van het solvabiliteitskapitaalvereiste minstens 100% bedragen. Indien dit niveau wordt bereikt door gebruik te maken van de voornoemde overgangsmaatregelen, dient de verzekeringsonderneming de voorafgaande toestemming te vragen van de Bank.

2.3 Circulaire betreffende het governancesysteem

Artikel 42 van de Solvabiliteit II-wet bepaalt dat de verzekerings- of herverzekeringsondernemingen permanent over een passend governancesysteem moeten beschikken om een doeltreffend en voorzichtig beleid van de onderneming te garanderen.

Zo werden er op het vlak van de governance een reeks nieuwe vereisten vastgelegd in de Solvabiliteit II-wet en in Gedelegeerde Verordening 2015/35 van de Europese Commissie van 10 oktober 2014. Deze vereisten werden verduidelijkt in circulaire NBB_2016_31, die op 5 juli 2016 werd uitgegeven door de Bank.

Wat de beleidsstructuur van de verzekerings- of herverzekeringsondernemingen betreft, voorziet de Solvabiliteit II-wet in een versterking van de rol en de verantwoordelijkheid van de raad van bestuur op het vlak van risicobeheer (vaststelling van de risicobereidheid en van de risicotolerantielimieten, validatie van een reeks risicobeleidslijnen, enz.) en bepaalt zij dat, bij overschrijding van bepaalde drempels, binnen de raad van bestuur twee nieuwe subcomités moeten worden opgericht, namelijk het risicocomité en het remuneratiecomité. De wet bepaalt eveneens dat de 'Chief Risk Officer' behoudens afwijking zitting heeft in het directiecomité van de verzekerings- of herverzekeringsondernemingen.

Wat de onafhankelijke controlefuncties betreft, werd het takenpakket van de actuariële functie en van de risicobeheerfunctie geherdefinieerd. De rol van deze laatste functie werd versterkt, met name door de oplegging van de vereiste dat zij geleid wordt door een lid van het directiecomité. Het model van de drie verdedigingslijnes, dat de interactie tussen de verschillende onafhankelijke controlefuncties coördineert, werd eveneens formeel vastgelegd.

Wat het risicobeheer betreft, werd het concept 'risicobeheersysteem' vertaald in concrete vereisten met betrekking tot de strategieën, het besluitvormingsproces, het risicobeleid en de rapportering. De wet bepaalt ook dat de verzekerings- of herverzekeringsondernemingen jaarlijks hun eigen risico en solvabiliteit (Own Risk and Solvency Assessment, ORSA) dienen te beoordelen.

Tot slot voorziet de Solvabiliteit II-wet ook in een verstrenghing van de vereisten op een aantal andere gebieden die verband houden met het begrip 'governancesysteem'. Het gaat met name om:

- de vereisten op het gebied van deskundigheid en professionele betrouwbaarheid van de leiders van

(1) Koninklijk besluit van 14 september 2016 betreffende de verdeling van winstdeling en de toekenning van restorno's voor verzekeringen.

verzekerings- of herverzekeringsondernemingen: validatie van een 'fit & proper'-beleid, beschrijving van de collectieve bevoegdheden die aanwezig moeten zijn binnen de raad van bestuur,...

- de uitbesteding: identificatie van de kritieke of belangrijke operationele functies, activiteiten of taken en toepassing van striktere regels in geval van kritieke uitbesteding;
- het financieel beheer: 'prudent person'-beginsel, vastleggen van regels met betrekking tot het beleggingsbeheer, kapitaalbeheer, waardering van activa en passiva,...
- de vastlegging van een kader voor het beloningsbeleid: wettelijke verplichting om een beloningsbeleid vast te leggen, een lijst van 'Identified Staff' op te stellen, identificering van gezonde beloningspraktijken;
- de continuïteit: formalisering van een continuïteitsbeleid en van noodplannen met betrekking tot de kwetsbaarheden van de onderneming;
- de rapportering: governancememorandum als hoeksteen van de rapportering, waarin de relevante onderdelen worden opgenomen van het 'Solvency and Financial Condition Report' en het 'Regular Supervisory Report', vervanging van het verslag van de effectieve leiding over de interne controle door een verslag van het directiecomité over de doeltreffendheid van het governancestelsel,...

2.4 Circulaire over ondernemingspecifieke parameters

Bij de berekening van haar reglementair kapitaal mag een verzekerings- of herverzekeringsonderneming, mits de Bank daarvoor haar toestemming verleent, voor bepaalde verzekeringstechnische risicomodules, in de standaardformule een subset van haar parameters vervangen door parameters die specifiek zijn voor de betrokken onderneming.

Op 25 april 2016 heeft de Bank een circulaire gepubliceerd over de criteria inzake de kwaliteit van de gegevens waarmee rekening gehouden moet worden bij de berekening van de ondernemingspecifieke en groepspecifieke parameters. Die circulaire bevat de richtsnoeren die EIOPA ter zake gepubliceerd heeft. In die circulaire vermeldt de Bank ook welke gegevens de ondernemingen haar jaarlijks moeten verstrekken om voortdurend te voldoen aan de vereisten met betrekking tot het gebruik van de ondernemingspecifieke parameters.

2.5 Mededelingen betreffende de interne modellen

De Bank heeft op 19 juli 2016 twee mededelingen gepubliceerd over interne modellen. De ene betreft de

'pre-application'-procedure en de andere het 'application'-dossier, waarmee de toestemming wordt gevraagd voor het gebruik van een intern model. Deze twee mededelingen lichten de verzekerings- of herverzekeringsonderneming in over, enerzijds, de procedure die gevolgd moet worden in de 'pre-application'-fase en, anderzijds, de inhoud van het dossier waarmee het gebruik van een intern model wordt aangevraagd. Deze mededelingen zijn gericht aan de ondernemingen die hun reglementair kapitaal voor het eerst willen berekenen met behulp van een intern model, aan de ondernemingen die hun reglementair kapitaal met behulp van een intern model berekenen en een aanvraag willen indienen om ingrijpende wijzigingen aan te mogen brengen in dit model of aan de ondernemingen die hun reglementair kapitaal met behulp van een intern model berekenen en in dit intern model nieuwe elementen willen opnemen zoals bijkomende risico's of operationele entiteiten die nog niet onder het toepassingsgebied van het intern model vallen.

3. Implementatie

3.1 Dashboard

De tenuitvoerlegging van het nieuw prudentieel kader Solvabiliteit II houdt in dat een nieuwe, op Europees niveau geharmoniseerde rapportering wordt gevraagd die volledige informatie bevat over de verschillende toezichtsaspecten. Voor het jaar 2016 beperkte deze rapportering zich tot een verkorte versie van de toekomstige jaarlijkse rapportering ('day one reporting') en de kwartaalrapportering.

Om een gestructureerde aanpak van de analyses mogelijk te maken, heeft de Bank voor deze eerste rapporteringen een dashboard ontwikkeld. Doel is een uitgebreid dashboard op te stellen dat een samenvatting geeft van de rapportering en dat sleutelindicatoren bevat die een totaalbeeld kunnen schetsen van de financiële positie van de onderneming, evenals duidelijke grafieken verstrekt om de voornaamste tendensen toe te lichten.

3.2 Kader voor de samenwerking met de erkend commissarissen

Conform de principes van het Solvency I-kader bepaalt de Solvabiliteit II-wet dat de opdracht van de erkend commissaris bestaat in hoofdzaak uit de volgende taken: het nazicht van de periodieke financiële informatie, het beoordelen van de interne controle en de signaalfunctie.

De Bank heeft overlegd met de sector en het IREFI om te bepalen welke rapporten deel uitmaken van de periodieke informatie onder Solvabiliteit II. In het algemeen werd gestreefd naar een consistentere aanpak dan onder het Solvabiliteit I-regime. Aangezien het Solvabiliteit II-kader niet langer volledig gebaseerd is op het boekhoudkundig kader (BGAAP/IFRS), is de opdracht van de revisor complexer geworden. Gezien de omvang van de Solvabiliteit II-rapportering, werd dan ook beslist dat de opdracht van de revisor enkel nog betrekking zal hebben op de rapporteringsonderdelen die dieper inzicht bieden in de financiële toestand van de onderneming. De bijkomende rapporteringsonderdelen die eerder dienen voor statistische doeleinden, zoals het verder uitsplitsen van informatie per land, zullen geen deel uitmaken van het jaarlijks nazicht door de erkende commissarissen.

3.3 Datakwaliteit

In mei 2016 hebben de verzekerings- en herverzekeringsondernemingen hun eerste Solvabiliteit II-verslagen ingediend. De studie van de gegevens die via de kwantitatieve rapporteringen werden verkregen (Quantitative Reporting Templates, QRT), werd bemoeilijkt door het gebrek aan discipline van verschillende ondernemingen. De Bank stelde vast dat de kwaliteit van de gegevens die tijdens het eerste jaar van inwerkingtreding van de Solvabiliteit II-richtlijn werden verstrekt, ontoereikend was, hetgeen de resultaten van de in de voorbereidende fase uitgevoerde analyse bevestigt. Derhalve blijft de Bank dit aspect op de voet volgen, in samenwerking met de betrokken ondernemingen en de erkende commissaris. De kwaliteit van de rapportering moet aanzienlijk worden verbeterd vooraleer zij zal kunnen voldoen aan de vereisten van de Solvabiliteit II-wet en voor prudentiële doeleinden zal kunnen worden aangewend.

Om de kwaliteit van de verstrekte gegevens te verbeteren, heeft de Bank contact opgenomen met de verzekerings- of herverzekeringsondernemingen waarbij tekortkomingen werden vastgesteld. In januari 2016 heeft de Bank in een mededeling⁽¹⁾ benadrukt dat het eveneens van belang is dat de verstrekte gegevens betrouwbaar zijn. Ze verwijst in deze mededeling expliciet naar de lijst van de activa. Deze rapportering, waarin de ondernemingen een uitvoerige beschrijving geven van de kenmerken van de activa die zij bezitten, vormt namelijk een zeer waardevolle bron van informatie voor heel wat macro-economische, statistische en prudentiële analyses die met het oog op het toezicht worden uitgevoerd, voor

(1) Mededeling NBB_2016_01 van 7 januari 2016 betreffende rapporteringsonderdeel 5.06.02 (zogenaamde 'lijst van activa').

zover deze rapportering correct geschiedt. Zo wordt van de ondernemingen verwacht dat zij de kwaliteit van de gegevens verder blijven verbeteren.

4. Toezicht

4.1 Aandachtspunten algemeen toezicht

Het toezicht op de verzekeringsondernemingen werd in 2016 gedomineerd door het van kracht worden van het nieuwe prudentiële kader. De acties die in 2015 werden ondernomen, hebben verschillende problemen aan het licht gebracht op het vlak van de tenuitvoerlegging van Solvabiliteit II. Deze problemen vinden hun oorzaak in de ongelijke capaciteit van de ondernemingen om hun strategieën, processen en procedures aan te passen, en in de complexiteit van de nieuwe boekhoudnormen.

De vastgestelde pijnpunten gaven in 2016 aanleiding voor sommige ondernemingen tot zelfreflectie over hun financiële gezondheidstoestand. Voor andere ondernemingen werd de analyse door de Bank verricht. Als gevolg van deze oefening hebben een aantal verzekeringsondernemingen hun financiële positie versterkt, onder meer door bijkomend aanvullend eigen vermogen aan te trekken. In andere gevallen leidde deze oefening tot het proactief opleggen van maatregelen door de Bank.

Overgangmaatregel technische voorzieningen

De door Solvabiliteit II opgelegde overgangmaatregel met betrekking tot de technische voorzieningen laat toe dat de verzekeringsondernemingen over een periode van 16 jaar lineair convergeren van hun technische voorzieningen berekend onder Solvabiliteit I naar deze berekend onder Solvabiliteit II. Van deze overgangmaatregel kan uitsluitend gebruik worden gemaakt na voorafgaande toestemming van de Bank. Bovendien heeft zij enkel betrekking op de verzekerings- of herverzekeringsverplichtingen die reeds bestonden op 1 januari 2016. Tot dusver heeft de Bank slechts voor één onderneming toestemming gegeven om de overgangmaatregel m.b.t. de technische voorzieningen toe te passen.

Evaluatie best estimate

Tijdens het voorbereidingsjaar 2015 heeft de Bank een beroep gedaan op externe actuariële experts om de kwaliteit en geschiktheid van de beste schatting (best estimate) van de zeven grootste Belgische verzekeringsondernemingen te beoordelen. De best estimate stemt overeen met het kansgewogen gemiddelde van

de toekomstige kasstromen, waarbij rekening wordt gehouden met de tijdswaarde van geld (verwachte actuele waarde van de toekomstige kasstromen) en gebruik wordt gemaakt van de relevante risicovrije rentetermijnstructuur. De analyse van de rapporten van de externe actuariële experts resulteerde in een aantal vaststellingen per onderneming. Van de ondernemingen werd een actieplan verwacht om tegemoet te komen aan deze vaststellingen. Gedurende het verslagjaar werd dit globaal actieplan ter verbetering van de best estimate door de Bank nauwgezet opgevolgd aan de hand van periodieke vergaderingen met het management van de betrokken verzekeringsondernemingen. In sommige gevallen leidden concrete acties tot een verhoging van de technische voorzieningen. Ook in het jaar 2017 zal de Bank de vooruitgang op het vlak van de kwaliteit van de best estimate blijven opvolgen en bevorderen om het vertrouwen in de berekende best estimate te vergroten.

Naast de individuele analyses van de kwaliteit van de best estimate werden in de loop van het verslagjaar ook twee horizontale analyses opgestart, waarvoor de ondernemingen eveneens op basis van de rapporten van de externe actuariële experts werden geselecteerd. Een eerste horizontale analyse betrof de modellering van het actief en het verband met de modellering van de technische voorzieningen. Hiertoe stuurde de Bank een vragenlijst naar de zeven grote verzekeringsondernemingen. Op basis van de antwoorden van de ondernemingen kon er een horizontale vergelijking worden gemaakt van de kwaliteit van de modellering. Een tweede domein van de horizontale analyse betrof de projectie van de kosten in de best estimate. Ook voor deze horizontale analyse werd een vragenlijst naar de zeven grote verzekeringsondernemingen verstuurd. De vergelijkende analyse zal in de loop van het verslagjaar 2017 worden opgestart.

Analyse van de specifieke rapportering voor levensverzekeringen

Bij de overgang van het oude referentiekader naar het nieuwe werd voor de beoordeling van de technische voorzieningen 'leven' door de Bank een specifieke rapportering uitgewerkt. Dit beoordelingsinstrument maakt het mogelijk de best estimate te ontleden in de verschillende bestanddelen ervan en de best estimate (technische voorzieningen met betrekking tot de levensverzekeringen in het nieuwe referentiekader) te toetsen aan de inventarisreserve (technische voorzieningen leven in het oude referentiekader). Bovendien bevat het beoordelingsinstrument coherentietests om de kwaliteit van de opgeleverde gegevens te verifiëren. Het beoordelingsinstrument werd in de loop van het verslagjaar zowel voor de individuele analyse van de best estimate per onderneming als voor de

horizontale analyse gebruikt. De horizontale vergelijking legde geen ernstige tekortkomingen in de berekening van de best estimate bloot en gaf aan dat er een zekere mate van consistentie bestaat in de bestanddelen van de best estimate evenals in de afwijkingen van de technische voorzieningen leven in het oude referentiekader (op basis van de inventarisreserve) en het nieuwe referentiekader (op basis van de best estimate) bij de zeven grote verzekeringsondernemingen.

Doorlichting solvabiliteitscijfers

De eerste rapporten die door de ondernemingen werden overgemaakt aan de Bank, op basis van het nieuwe prudentiële regime, werden horizontaal doorgelicht. Hoewel deze eerste rapporten slechts een beperkte hoeveelheid data bevatten, konden er toch een aantal basiscontroles worden uitgevoerd. Aldus werden er plausibiliteitscontroles verricht op de sleutelementen van de financiële toestand van de ondernemingen (bv. de indeling van het eigen vermogen, kapitaalvereisten, verliescompenserend effect van de technische voorzieningen en uitgestelde belastingen, risicomarge, combined ratio⁽¹⁾ en herverzekering).

Voor de verzekeringsondernemingen met een zwakke solvabiliteitsratio werd een aanpak uitgewerkt voor de doorlichting door de Bank van de kwaliteit van de gerapporteerde solvabiliteitscijfers. De solvabiliteitsberekeningen zijn immers gebaseerd op een veelheid aan technische specificaties waarbij een goede interpretatie van de regelgeving vereist is voor een correcte implementatie. Tijdens deze doorlichting worden de waarden op de Solvabiliteit II-balans, alsook de berekening van het vereiste en beschikbare kapitaal, onder de loep genomen. Bij deze oefening wordt het proportionaliteitsprincipe gehanteerd.

4.2 Aandachtspunten thematische inspecties

Activiteiten met betrekking tot derivaten

Gezien het belang van derivaten, werd in 2016 een groot deel van de middelen van het inspectieteam 'verzekeringen' van de Bank besteed aan het gebruik van deze producten door de verzekerings- of herverzekeringsondernemingen. Tijdens de opdrachten die met betrekking tot de activiteiten op het vlak van derivaten werden uitgevoerd bij verschillende verzekeringsondernemingen, werden verschillende aandachtspunten geïdentificeerd.

(1) De combined ratio is de ratio van de som van de geleden verliezen en kosten gedeeld door de ontvangen premies.

Ten eerste werd vastgesteld dat de activiteiten met betrekking tot afgeleide instrumenten die worden uitbesteed, onvoldoende worden gemonitord en gecontroleerd, en dat er geen beoordelingscyclus is voor de strategieën die de onderneming toepast met betrekking tot afgeleide instrumenten, en dat evenmin in een ad hoc-controle is voorzien voor deze strategieën, bijvoorbeeld in geval van een wijziging in de marktvoorwaarden of een onverwachte gebeurtenis. Een tweede aandachtspunt is dat het asset-liability management (ALM) onvoldoende is uitgewerkt wat betreft de strategieën met betrekking tot derivaten (vereenvoudigingen, geen dynamische en/of toekomstgerichte kijk, enz.). De tekortkomingen in het beheer van het liquiditeitsrisico van de onderneming en in het beheer van haar kasmiddelen (die hoofdzakelijk te wijten zijn aan het ontbreken van een toekomstgerichte kijk op de margeopvragingen en het ontbreken van een verband tussen de verwachte kasmiddelen en de werkelijke kasmiddelen) zijn punten waaraan de ondernemingen aandacht moeten besteden.

Opdrachten met betrekking tot de best estimate

De berekening van de best estimate voor de technische voorzieningen blijft ook na de inwerkingtreding van de Solvabiliteit II-wet aanleiding geven tot bezorgdheid voor de Bank. Er werd een grote discrepantie vastgesteld tussen de levens- en niet-levensverzekeringsactiviteiten; deze laatste leveren doorgaans minder problemen op door de relatief korte duur van hun verplichtingen en de goede algemene beheersing van het schaderegelingsproces. In 2016 werd eveneens de focus gelegd op de best estimate voor de ziektekostenverzekering (gewaarborgd Inkomen, arbeidsongevallen, hospitalisatie,...). De inspectieteams hebben verschillende aandachtspunten geformuleerd. Zo werd vastgesteld dat de kosten met betrekking tot de verzekeringsverplichtingen onvoldoende in aanmerking werden genomen in de projecties (met name wat betreft de verdeling tussen de acquisitiekosten en de onderhoudskosten, het in aanmerking nemen van eenmalige kosten,...) en dat de raming van de toekomstige winstdeling niet is aangepast aan de verwachte ontwikkeling van het rendement van de dekkingswaarden van

de technische voorzieningen. Een ander aandachtspunt is de onjuiste modellering van de herverzekering ('contract boundaries'⁽¹⁾, tegenpartijrisico,...), en het feit dat er onvoldoende of geen gevoeligheidsanalyses of backtests⁽²⁾ worden uitgevoerd met betrekking tot de gehanteerde hypothesen. De ondernemingen worden ook geconfronteerd met het probleem om de toekomstige inflatie voor ziektekostenverzekeringsproducten correct te modelleren, terwijl de best estimate voor die producten zeer gevoelig is voor die parameter. Tot slot moeten de ondernemingen de documentatie van de berekening van de best estimate nog verbeteren, de analyses die ten grondslag liggen aan de methodologische keuzes en de gebruikte hypothesen verder uitdiepen, en de opinies van deskundigen beter rechtvaardigen.

4.3 Aandachtspunten interne modellen

Vier ondernemingen waarvan het intern model werd goedgekeurd in 2015, zijn dit model in 2016 beginnen te gebruiken voor de berekening van hun kapitaalvereisten. Tegelijkertijd is de Bank gestart met de opvolging van deze interne modellen, die uit verschillende dimensies bestaat (opvolging van het actieplan van de onderneming, van de Terms & Conditions opgelegd door de toezichthouders en van de algemene prestaties van de modellen). Voor het overige werden in 2016 verschillende belangrijke wijzigingen in goedgekeurde modellen behandeld.

In 2016 werden eveneens twee nieuwe 'application'-dossiers aanvaard van verzekeringsondernemingen die een intern model wensen te gebruiken voor de berekening van hun reglementair kapitaal in het kader van Solvabiliteit II. Twee andere ondernemingen hebben een 'pre-application'-procedure opgestart; als gevolg van de werkzaamheden die de Bank in dit verband heeft verricht, moest de formele indiening van één van deze 'applicati-on'-dossiers met een jaar worden uitgesteld.

Buiten deze werkzaamheden in verband met het solvabiliteitskapitaalvereiste, heeft de Bank ook een benchmarking uitgevoerd met betrekking tot de economische-scenario-generatoren en de ALM-aspecten van de cashflowmodellen die gebruikt worden voor de waardering van de passiva met betrekking tot de levensverzekering (met inbegrip van de winstdeling).

(1) Contract boundaries of contractgrenzen bepalen de verzekerings- of herverzekeringsverplichtingen met betrekking tot de toekomstige premies die voortvloeien uit een contract.

(2) Backtesting betekent toetsen aan empirische observaties.

Kader 13 – EIOPA-stresstest voor verzekeringsondernemingen van 2016

Gezien de inspanningen die vereist zijn ingevolge de invoeging van de Solvency II-regelgeving in 2016, werd gekozen voor een gerichte stresstest met de klemtoon op de meest relevante risico's voor de ondernemingen, namelijk de marktrisico's, met uitsluiting van de technische onderschrijvingsrisico's. De stresstest bestond uit twee kwantitatieve scenario's, die telkens werden aangevuld met een beperkte kwalitatieve vragenlijst:

- Het 'double hit'-scenario is een hypothetisch scenario dat werd ontwikkeld door EIOPA in samenwerking met het ESRB. Het scenario weerspiegelt de beoordeling door het ESRB van de voornaamste risico's voor het Europese financiële systeem, i.e. een aanhoudende lagerenteomgeving en een stijging van de risicopremies. Het scenario treft zowel het actief als het passief van de ondernemingen, door de combinatie van een omgeving met dalende risicovrije rentecurves met forse schokken op de belangrijkste activaklassen van de investeringsportefeuille (overheids- en bedrijfsobligaties, (hypothecaire) kredieten, aandelen, vastgoed,...
- Het 'low for long'-scenario weerspiegelt een situatie van structurele stagnatie waarbij een schaarste aan rendabele langetermijninvesteringen en permanent lage groei(verwachtingen) leiden tot een verdere daling van de risicovrije rentecurve, in het bijzonder voor de langere looptijden. Voor de stresscurve werd uitgegaan van de swaprentes, zoals geobserveerd op 20 april 2015, omdat zij op dat ogenblik voor de meeste langetermijnrentes laag noteerden. Op deze swaprentes werd vervolgens de extrapolatiemethodologie van EIOPA toegepast, waarbij de zogenaamde 'ultimate forward rate'⁽¹⁾ niet de normale 4,2 %, maar slechts 2 % bedroeg. Deze laatste assumptie karakteriseert de langdurige periode van lage groei.

De beginsituatie van de oefening is deze op 1 januari 2016. Dit impliceert dat de deelnemers enkel langetermijngarantiemaatregelen (long term guarantee, LTG), overgangsmaatregelen, ondernemings specifieke parameters en (gedeeltelijke) interne modellen mogen gebruiken waarvoor ze op 1 januari 2016 de goedkeuring van de Bank hebben gekregen. Het grootste deel van de ondernemingen (19) maakt gebruik van de 'volatility adjustment' (VA) en slechts één onderneming past de overgangsmaatregel voor de technische voorzieningen toe. Bij de analyse van de resultaten werd voornamelijk gekeken naar de impact van beide scenario's op de balans en het beschikbaar eigen vermogen ter dekking van het solvabiliteitskapitaalvereiste. De impact op de kapitaalvereisten werd niet berekend. Hierna worden de resultaten voor de Belgische markt samenvattend weergegeven en besproken.

Vooreerst wordt een verdeling weergegeven van de ratio's van het solvabiliteitskapitaalvereiste (solvency capital requirement, SCR) van de 23 deelnemers vóór het toepassen van de schokken. De gemiddelde SCR-ratio bedraagt 196 % vóór stress, wat op een comfortabele uitgangssituatie wijst. Alle ondernemingen voldoen aan de reglementaire vereiste SCR-ratio (100 %) en ongeveer $\frac{3}{4}$ van de ondernemingen heeft een SCR-ratio die boven 150 % ligt. De impact van het gebruik van LTG- en overgangsmaatregelen, de VA in het bijzonder, blijkt duidelijk wanneer de verdeling van de SCR-ratio's die geen rekening houden met deze maatregelen wordt bekeken. De gemiddelde SCR-ratio daalt met 55 % tot 141 %. Verder zouden 3 ondernemingen niet langer voldoen aan de reglementaire vereisten; minder dan $\frac{1}{2}$ van de deelnemers zou een SCR-ratio boven 150 % behalen. Na stress neemt de impact van de LTG- en overgangsmaatregelen nog in belangrijke mate toe. Gelet op de materiële impact van deze maatregelen op de solvabiliteitspositie van de ondernemingen zal de Bank bijkomende aandacht besteden aan de randvoorwaarden en reglementaire vereisten waaraan moet worden voldaan.

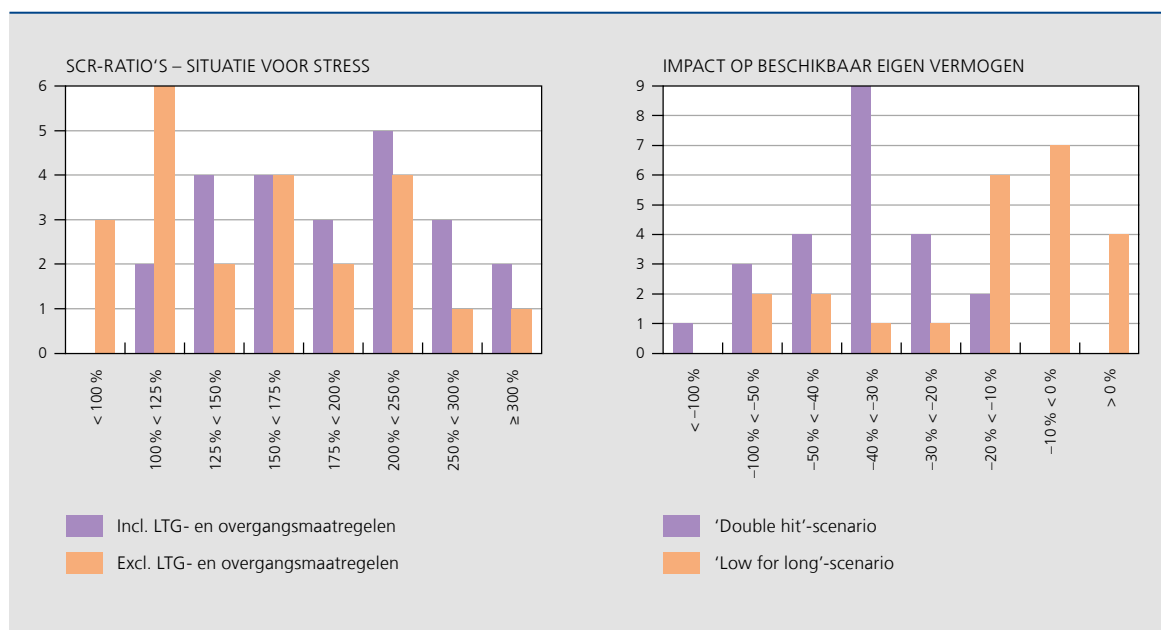
Het 'double hit'-scenario is het scenario met de belangrijkste impact op het eigen vermogen van de ondernemingen. Gemiddeld daalt het eigen vermogen met 35 %. Gelet op de strengheid van dit scenario werd niet zozeer gekeken naar de impact op het eigen vermogen dan wel naar de onderliggende factoren die de impact en de verschillen tussen de ondernemingen kunnen verklaren. Aan de hand van de resultaten konden kwetsbaarheden worden vastgesteld bij bepaalde ondernemingen, die verder zullen worden onderzocht op individuele basis en mee de agenda zullen bepalen voor toekomstige stresstest oefeningen.

(1) De ultimate forward rate is de rentevoet waarnaar de EIOPA risicovrije rentecurve convergeert bij een looptijd van 60 jaar.

RESULTATEN STRESSTESTS VOOR DE BELGISCHE VERZEKERINGSONDERNEMINGEN

(aantal ondernemingen)

Bron: NBB.

Het 'low for long' -scenario leidt tot een gewogen gemiddelde daling van het eigen vermogen met 14 % (mediaan 11,6 %). Twee ondernemingen ervaren een zeer grote impact (tussen -100 % en -50 %) op hun eigen middelen en nog eens twee ondernemingen verliezen 40 % tot 50 % van hun eigen middelen. De uiteindelijke impact op de solvabiliteit van de onderneming hangt af van haar beginsituatie; een solvabiliteitsoverschot kan een deel van de schok absorberen. De resultaten van dit scenario bevestigen een eerdere vaststelling, in het kader van de renterisicoanalyse, namelijk dat bepaalde ondernemingen kwetsbaar zijn voor een omgeving met langdurige lage rentes. De Bank zal blijven opvolgen hoe de meest kwetsbare ondernemingen hun blootstelling aan het renterisico verder kunnen beperken en/of op welke manier er bijkomend kapitaal of bijkomende reserves (i.e. knipperlichtreserve) kan of kunnen worden opgebouwd.

5. Prioritaire risico's

In het kader van haar risicoanalyse voerde de Bank ook dit jaar een reeks van horizontale analyses uit voor de Belgische verzekeringssector. Naast een update van het renterisico en het liquiditeitsrisico, die reeds in de voorgaande jaren transversaal geanalyseerd werden, werd dit jaar ook het spreadrisico van de verzekeringssector meer gedetailleerd in kaart gebracht.

5.1 Renterisico

De potentiële gevolgen van de langdurige lage rente is het meest relevant financieel risico waarmee de

verzekeringsondernemingen momenteel geconfronteerd worden en blijft bijgevolg een aandachtspunt voor de Bank.

Teneinde een vollediger en meer gedetailleerd beeld te krijgen van de toestand van het renterisico van de Belgische verzekeringssector, besloot de Bank reeds in 2014 (op basis van cijfers eind 2013) een nieuwe standaardrapportering uit te werken voor het opvolgen van het renterisico. Deze rapportering bestaat uit vier deelcomponenten die elk hun eigen aspect van het renterisico betreffen: de samenstelling van de huidige uitstaande rentegaranties op de verzekeringsportefeuille, de duration van de technische voorzieningen en de activa ter dekking van deze voorzieningen, de gedetailleerde projecties van de kasstromen van de technische

voorzieningen en de activa en de projecties van activa- en passivarendementen.

Met behulp van deze gegevens werd een beoordelingskader ontwikkeld op basis van een reeks risico-indicatoren. Binnen dit kader wordt onder andere gekeken naar de hoogte van de gemiddelde gewaarborgde rentevoeten en hun resterende looptijd, het aandeel van de technische voorzieningen met een rentegarantie op toekomstige premies, de hoogte van de duration gaps, de overeenstemming tussen de onderliggende activa- en passivakasstromen en het verschil in de projectie van het verwachte verloop van de rendementen op de activa enerzijds en de rentegaranties op de passiva anderzijds. Op basis van deze parameters kan de Bank de ondernemingen die kwetsbaarder zijn voor bv. een lagerenteomgeving makkelijker identificeren.

Bij het opzetten van een nieuwe rapportering dient er altijd rekening gehouden te worden met eventuele moeilijkheden. Hiertoe heeft de Bank, in de eerste jaren van de nieuwe rapportering, sterk gewerkt aan het verbeteren van de datakwaliteit van de renterisicorapportering. Dit resulteerde voor heel wat ondernemingen in meer specifieke acties die erop gericht waren de kwaliteit van deze rapportering te verbeteren. De ondernemingen waarvoor het risico finaal als groot werd ingeschat op basis van het uitgewerkte beoordelingskader, werden aan een meer gedetailleerd onderzoek onderworpen. Dit onderzoek resulteerde in een beperkt aantal gevallen in het opvragen van een actieplan of het verder onderzoeken van mogelijke mitigerende maatregelen om het renterisico van deze ondernemingen binnen de perken te houden.

5.2 Liquiditeitsrisico

Reeds eind 2014 besliste de Bank, op basis van de resultaten van eerdere analyses bij een beperkte groep ondernemingen, om in een afzonderlijke trimestriële liquiditeitsrapportering te voorzien en deze te richten aan alle levensverzekeringsondernemingen. Noch het vorige (Solvabiliteit I), noch het nieuwe reglementaire kader (Solvabiliteit II) voorzagen immers in een adequate kwantitatieve opvolging van dit risico, dat vaak moeilijk begrepen wordt voor de verzekeringssector. Het liquiditeitsrisico van een verzekeringsonderneming is minder materieel dan dat van een bank en laat zich ook niet zo eenvoudig meten. Rekening houdend met de trends van dalende premievolumes binnen de traditionele levensverzekeringssportefeuille en de stijging van het aandeel illiquide activa op de Belgische verzekeringsmarkt, besliste de Bank de liquiditeitsituatie van de verzekeringssector van nabij op te volgen.

Teneinde een geïntegreerde opvolging van het liquiditeitsrisico mogelijk te maken, ontwikkelde de Bank een beoordelingskader op basis van een aantal pertinente risico-indicatoren. Een eerste groep indicatoren is toegespitst op de evolutie van de in- en uitgaande kasstromen en op de wijze waarop deze zich tot elkaar verhouden. Een tweede groep indicatoren kijkt naar de evolutie van liquide activa en passiva en naar de wijze waarop deze zich onderling verhouden. Een laatste groep indicatoren volgt het verloop op van de blootstellingen aan instrumenten en derivaten met een potentieel liquiditeitsrisico. Deze drie groepen indicatoren laten toe om het liquiditeitsrisico van een verzekeringsonderneming individueel en de sector in zijn geheel op meer systematische wijze op te volgen.

Op grond van de resultaten van de liquiditeitsrapportering werden voor een beperkt aantal ondernemingen opvolgacties of inspecties gedefinieerd om hun liquiditeitsituatie meer in detail op te volgen. Meer specifiek lagen de bevindingen met betrekking tot de dalende premievolumes en het stijgend aantal stopzettingen van individuele levensverzekeringsscontracten, die uit deze analyses voortvloeiden, ook aan de basis van de strategische reflectie over de toekomst van de individuele levensverzekeringsssector in België en de aanbevelingen die de Bank hieromtrent formuleerde.

5.3 Spreadrisico

Vastrentende activa – het overgrote deel van de investeringsportefeuille van verzekeraars – zijn onderhevig aan het spreadrisico, namelijk het risico dat de marktwaarde van het actief wijzigt door fluctuaties in de risicopremie, als gevolg van een wijziging van het (gepercipieerde) risico van het actief.

In het kader van eerder uitgevoerde kwantitatieve studies en stresstests voor de verzekeringssector kwam meermaals naar voor dat spreadbewegingen vaak een zeer materiële impact hebben op de balans van de verzekeraar. Dit kan enerzijds verklaard worden door het grote proportionele belang van de overheids- en bedrijfsobligaties in de investeringsportefeuilles van de Belgische verzekeringssector. Anderzijds speelt ook het marktconsistente waarderingsprincipe van het nieuwe Solvabiliteit II-regime een rol. Alle spreadbewegingen worden immers weerspiegeld in een aanpassing van de marktwaarde van deze obligaties, met een rechtstreekse impact (positief of negatief) op de eigen middelen van de verzekeringsondernemingen.

Om rekening te houden met het vaak langetermijnkarakter van de beleggingsportefeuille van een verzekeringsonderneming, werden in het Solvabiliteit II-kader de

zogenaamde LTG-maatregelen ontwikkeld, die de hierboven beschreven impact temperen door een deel van de stijgende spreadbeweging te compenseren door een stijging van de verdisconteringsvoet van de technische voorzieningen. De hoogte van deze compensatie is afhankelijk van het type LTG-maatregel dat mag worden toegepast.

Om naast het mogelijke effect op de waardering en op de kapitaalvereisten een nog meer geïntegreerd en vollediger beeld te krijgen van het spreadrisico van de verzekeringsondernemingen, werd in de loop van dit jaar ook een beoordelingskader uitgewerkt voor het opvolgen van het spreadrisico van de Belgische verzekeringssector. Voor de opvolging van het renterisico en het liquiditeitsrisico werden extra data opgevraagd, voor het spreadrisico voorziet het nieuwe reglementaire kader Solvabiliteit II in een uitgebreide rapportering van, bijvoorbeeld, de lijst van activa die een correct en adequaat beeld moet geven van het risico. Er moesten dus geen nieuwe rapporteringen worden uitgewerkt voor de opvolging van dit specifieke

risico. Net zoals bij de opvolging van het renterisico en liquiditeitsrisico, moet het uitgewerkte beoordelingskader het mogelijk maken om, op basis van een reeks indicatoren, het risico van zowel de individuele verzekeringsonderneming als de sector systematisch op te volgen.

Op basis van de analyse die in 2016 werd uitgevoerd, zullen, in de eerste plaats, een groot aantal ondernemingen sterk aangespoord worden om de datakwaliteit van hun lijst van activa significant te verbeteren, wat nodig is omdat deze in de huidige toestand niet systematisch toelaten adequate conclusies te trekken in verband met het spreadrisico van deze ondernemingen. De analyses moeten de Bank ook in staat stellen om het beoordelingskader voor spreadrisico in de toekomst verder te ontwikkelen en bijvoorbeeld een eigen top-down stresstestmodel voor spreadrisico te ontwikkelen. Voor de ondernemingen die als outlier geïdentificeerd werden, kan verwacht worden dat zij extra opgevolgd zullen worden in het kader van toekomstige kwantitatieve analyses, bijvoorbeeld stresstestoefeningen.